

Г. І. Молявко

Куяльницькі відклади півдня УРСР

Територія між рр. Дніпром і Молочною являє собою типову степову рівнину. Поверхня степової рівнини слабо розчленована, на ній спостерігаються неглибокі поди і балки і річкові долини з пологими задернованими схилами. Річкові долини і балки в південній частині вриваються лише у верхні горизонти відкладів. Більш давні породи неогенового віку в районі залягають на значних глибинах, ерозією не відкриваються, і їх можна досліджувати лише з допомогою штучних виробок.

Товща неогенових порід, що має значне поширення на лівобережжі Нижнього Дніпра, фауністично охарактеризована лише в нижній її частині, а саме: міоцен і нижній пліоцен.

Верхня частина неогенових порід і верхній пліоцен фауністично були німими. Лише під час геологічних досліджень останніх років зустрінуто в поодиноких свердловинах куяльницьку фауну. Деякі дані про куяльницьку фауну частково були опубліковані в роботах Г. І. Молявко, К. І. Макова [3, 4], А. Г. Еберзіна [5] та ін.

Куяльницькі відклади, що фауністично охарактеризовані, виявлено на Мелітопольщині, в районі Нижнього Дніпра (піскова тераса).

На Мелітопольщині куяльницьку фауну зустрінуто у свердловинах с. Ново-Олексіївки, біля с. Тимошівки і в околицях с. Кирилівки.

В с. Ново-Олексіївці, під товщею лесовидних суглинків з проверстками піску, залягають зеленуватосірі й темносірі глини з прошарками глинястих пісків. У нижньому горизонті цих глин, а також у підстелюючих пісках виявлено значну кількість фауни, а саме: *Dreissensia polymorpha* Pall., *D. fogti* Ebers., *Monodasna cf. subriegelti* Sinz. та ін.

Слід відмітити, що у вищерозташованих глинах і пісках фауна не знайдена, але за морфологічними ознаками і петрографічним складом ця товща піщаноглинястих відкладів подібна до нижчезрозміщених глин і пісків, в яких виявлена фауна. Не виключена можливість, що куяльницька фауна міститься і у вищезалягаючій товщі піщаноглинястих відкладів, але вона пропущена буровими майстрами, оскільки не було постійного геологічного нагляду під час буріння.

В аналогічних зеленкуватих глинах виявлена куяльницька фауна: *Dreissensia theodori* Andrus. var. *kubanica* Krest. та ін. у свердловинах сс. Тимошівки, Кирилівки. В с. Бойовому, Ново-Олексіївської сільради, свердловиною пройдено такі ж самі породи, але фауністичних решток доброї збереженості в них не знайдено, а по окремих уламках можна судити, що тут є пелециподи (із родини *Cardium*) і гастроподи, що дуже нагадують куяльницькі форми.

В решті свердловин, як наприклад, у сс. Атманай, Єфремівка, Вулканешти та ін., виявлені аналогічні породи, але без фауни.

На території Степового Криму куяльницьку фауну [4, 5] виявлено в свердловинах сс. Чуча, Сейтлер, Бешарань, Ахмат-Нагайчі, Чокрак та ін., (списки фауни див. у табл. 1). За літологічним складом породи з куяльницькою фауною Криму майже не відрізняються від порід району Мелітопольщини. Різниця лише в тому, що чим далі на південь від Мелітопольщини, тим менша товщина пісків, а в районі нижньої течії р. Салгиру вони майже зовсім виклинюються.

В куяльницьких відкладах, розкритих окремими свердловинами, як наприклад, у сс. Ахмат-Нагайчі, Сейтлер та ін., спостерігається зменшення кількості морських молюсків і навіть повне їх зникнення у верхніх горизонтах глинясто-піщаних порід і одночасно збільшується кількість прісноводних форм (*Planorbis*, *Viviparus*, *Valvata* та ін.); останнє вказує на значне опріснення куяльницького басейну на території Степового Криму в кінці куяльницького віку.

На Мелітопольщині і в районі Степового Криму куяльницькі відклади залягають на кіммерійських.

В районі лівобережжя Нижнього Дніпра куяльницька фауна констатована свердловинами в сс. Карга, Шевченкове, Ульяновка та ін. Куяльницькі відклади представлені тут, в основному, пісками з лінзовидними прошарками глин.

Піски то ясносірого, то жовтуватосірого кольору, дрібно-середньо- і крупнозерністі. Крупнозерністі піски здебільшого залягають у нижньому горизонті куяльницьких відкладів, які доверху переходять поступово у дрібнозерністі.

Крупнозерністі піски містять гальку з вапняків і пісковиків. Глини мають зеленкуватий, зеленкуватосірий і темносірий колір.

Як піски, так і глини збагачені на фауну, серед якої поруч з куяльницькою *Prosodacna* cf. *sinzovi* Ebers., *Limnocardium skadovskense* Ebers., *Dreissensia theodori* Andrus. var. *kubanica* Krest. та ін. зустрічається і кіммерійська: *Prosodacna macrodon* Desh., *P. colhica* David., *Dreissensia angusta* Raus., та ін. Кіммерійська фауна має явні сліди окатаності, які свідчать про те, що вона залягає тут у перевідкладеному стані.

Залягають куяльницькі відклади в районі Скадовськ—Гола Пристань на понтичних і меотичних вапняках, а в окремих випадках і на зеленкуватих глинах, очевидно, нижньооліоценового віку.

Нижче наводимо зведену таблицю фауни молюсків з куяльницьких відкладів як на території лівобережжя Нижнього Дніпра і Мелітопольщини, так і Степового Криму.

На схід від Скадовського району куяльницька фауна в жодній із свердловин не зустрінуто. Але в цих свердловинах виявлені породи, схожі за літологічним складом з породами з куяльницькою фауною, поширеними в Скадовському і Голопристанському районах; це дає нам можливість синхронізувати піщану і піщано-глинясту товщу в районі Присивашся з куяльницьким ярусом.

Треба відмітити, що дрібнозернисті і середньозернисті піски нерідко мають крупнозернисті прошарки з галькою кварцу, червоного пегматиту та вапняку (с. Асканія-Нова, Керменчик, Перво-Костянтинівка). Лінзовидні прошарки глини мають незначну товщу.

Таблиця 1

Назва видів	с. Уяльнівка	с. Шевченкове	с. Карга	с. Ново-Олександрівка	с. Тимошівка	с. Кирилівка	с. Чуча	с. Сейлер	с. Бешарань
1. <i>Dréissensia polymorpha</i> Pall.	—	+	+	+	+	—	+	+	+
2. <i>D. theodori</i> Andrus. var. <i>kubanica</i> Krest.	+	+	+	+	+	+	—	—	—
3. <i>D. rostriformis</i> Desch.	—	—	—	+	—	—	+	—	—
4. <i>D. fogti</i> Ebers.	—	—	—	+	—	—	+	+	—
5. <i>Prosodacna</i> cf. <i>sinzovi</i> Ebers.	—	+	—	—	—	—	—	—	—
6. <i>P.</i> cf. <i>subcujalnicensis</i> Krest.	—	—	—	+	+	—	—	—	—
7. <i>Monodacna</i> cf. <i>subriegeli</i> Sinz.	—	—	—	—	—	—	+	+	—
8. <i>Limnocardium skadovskense</i> Ebers.	—	+	—	—	—	—	—	—	—
9. <i>Limnocardium</i> sp.	—	—	—	—	+	—	+	+	+
10. <i>Unio</i> sp.	—	+	+	—	—	—	—	—	—
11. <i>Spherium</i> sp.	—	—	—	—	—	—	—	—	+
12. <i>Valvata</i> cf. <i>piscinalis</i> Müll.	+	+	+	—	—	—	—	—	—
13. <i>Valvata</i> sp.	—	—	+	—	—	—	—	+	—
14. <i>Neritina</i> aff. <i>scripta</i> Sab.	—	—	+	—	—	—	+	+	—
15. <i>Viviparus</i> cf. <i>subkoncinnus</i> Sinz.	—	—	+	—	—	—	+	+	+
16. <i>Viviparus</i> sp.	—	+	+	—	—	—	+	+	+
17. <i>Litoglyphus</i> sp.	+	—	—	—	—	—	+	+	+
18. <i>Hydrobia</i> sp.	+	—	—	—	—	—	+	+	+

У східній частині Присивашшя, особливо на території Степового Криму, спостерігається протилежне явище: тут в основному переважають глини, а піски залягають прошарками товщиною від 1,0 до 2,0—3,0 м.

Потужність піщаної і глинясто-піщаної товщі проблематичного куяльника досягає 19,0—30,0 м. Залягає ця товща або безпосередньо на понтичних вапняках, або на червонобурих глинах, частково розмитих.

Якщо умовно прийняти, що піщано-глиняста товща куяльницького віку, то берегова лінія куяльницького басейну (Сивашська протока) на півночі буде проходити по лінії трохі північніше с. Н. Збур'ївки, с. Чаплинки, с. Асканія-Нова та м. Мелітополя, а на півдні, в районі Степового Криму,—по лінії с. Ак-Шейх—м. Джанкой.

Наявність значної кількості прісноводних молюсків, що переважають над морськими, вказує на порівняно невисоку солоність цього басейну. Це пояснюється впаданням річок з півночі в Сивашську (Тавричеську) протоку, про що свідчить також і привнос значної кількості теригенного матеріалу, а саме: кварцового піску і гальки з кристалічних порід, що так часто зустрічаються в північній узбережній частині Сивашської протоки. Очевидно, це будуть дельтові відклади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусов Н. Н., Верхний плиоцен Черноморского бассейна, Геол. СССР, изд. Геол. ком., вып. 3, 1924.
2. Закревська Г. В., До характеристики неогенових відкладів лівобережного пониззя Дніпра, Геол. журн., т. II, вип. 2, 1935.
3. Маков К. И., Молявко Г. И., Палеогеографические схемы Причерноморья, Сборн. Геол. упр. УССР № 1, 1938.
4. Маков К. И., Молявко Г. И., Некоторые данные о геологической истории западной части Азовского моря, Сборн. Геол. упр. УССР № 3, 1940.
5. Эберзин А. Г., Средний и верхний плиоцен Черноморской области, Страт. СССР, т. XXII, 1940.

Г. И. Молявко

Куяльницькіє отложения на юге УССР и в Степном Крыму

Резюме

Куяльницькіє отложения на юге УССР известны были только в районе Куяльницького лимана, и лишь в недавнее время куяльницькую фауну обнаружили скважинами на левобережье Нижнего Днепра (сс. Ульяновка, Шевченково и Карга, Скадовского района), на Мелітопольщине (сс. Ново-Алексеевка, Тимошовка, Кирилловка) и в Степном Крыму (сс. Чуча, Сейтлер, Емельяновка и др.).

Куяльницкие отложения представлены на Левобережье Нижнего Днепра (Скадовский район) песками с линзовидными прослоями глин.

Необходимо отметить, что в Скадовском районе наряду с куяльницкой фауной обнаружена и киммерийская, имеющая явные следы окатанности.

На Мелитопольщине куяльницкие отложения представлены глинами зеленовато-серого цвета с прослоями песков, содержащими куяльницкую фауну.

В районах Присивашья распространены породы, в которых органические остатки не обнаружены, но литологически они сходны с породами Мелитопольского и Скадовского районов, содержащими куяльницкую фауну. Это дает возможность синхронизировать немые отложения Присивашья с фаунистически схарактеризованным куяльником Скадовского и Мелитопольского районов. Песчанистые породы в районе Присивашья УССР содержат зачастую прослой крупнозернистого песка, иногда с крупной кварцевой, пегматитовой и известняковой галькой. Данные отложения, повидимому, представляют собой дельтовые образования.
